

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

БЪЛГАРИЯ И УКРАИНА В ИСТОРИЯТА НА ЕВРОПА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ПОВОД 100-ГОДИШНИНАТА ОТ УСТАНОВЯВАНЕТО НА ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И УКРАИНА

И. Манасиева

На 18–19 юни 2018 г. в град София се проведе Международна научна конференция „България и Украйна в историята на Европа“. Тя беше посветена на 100-годишнината от установяването на дипломатически отношения между двете държави, станало възможно благодарение на сключването на Брест-Литовския мирен договор между Четворния съюз и Украинската народна република през далечната 1918 г. Тогава България е една от първите държави, установили дипломатически отношения с новосъздалата се държава, в очакване на добросъседски отношения и партньорство. Тези отношения не успяват да придобият дългосрочен характер и връзките между двете държави са преустановени поради независещи от тях причини чак до 1991 г., когато отново българското правителство признава независимостта на Украйна и установява дипломатически отношения с нея.

Конференцията беше организирана от Института за исторически изследвания на Българската академия на науките (ИИИ-БАН) с финансовата подкрепа на Министерството на образованието и науката на Република България. Съорганизатори на форума бяха Институтът по история на Украйна на Националната академия на науките на Украйна (ИИУ-НАНУ), Посолството на Украйна в Република България, Министерството на външните работи на Украйна, Генералната дирекция за обслужване на чуждестранните представителства (Украйна), Научното дружество по история на дипломацията и международните отношения, Украйна (НДИДМО) и Центърът по българистика и балкански изследвания „Марин Дринов“ на Харковския национален университет „В. Н. Каразин“.

Участниците и гостите на форума бяха приветствани от посланика на Украйна в Република България М. Балтажи, председателя на БАН Ю. Ревалски, директора на Института за исторически изследвания на Българската академия на науките Д. Вачков и председателя на Научното дружество за история на дипломацията и международните отношения (Украйна) И. Матяш. По време на откриването на конференцията беше показан филм с уникални архивни кадри за подписването на Брест-Литовския договор, предоставен от Музея на украинската революция. Във фоайето на сградата на Централно управление – БАН беше представена изложба на архивни документи „Украинска дипломация през 1917–1924 г.: раждането на националните традиции“.

Откриването на научния форум беше завършено с подписването на договор за научно сътрудничество между Института за исторически изследвания на Българската академия на науките и Института по история на Украйна на Националната академия на науките на Украйна. Предмет на договора е сътрудничество за осъществяването на съвместни проекти в областта на научната работа, подготовката на научни кадри и реализацията на културно-образователни мероприятия. Предвиждат се двустранни и международни конференции, кръгли маси, изложби, съвместни издателски проекти. С цел реализация на съвместни научни проекти е предвидено създаването на Комисия на историците на Украйна и България в състава на която са включени водещи учени на Националната академия на науките на Украйна и на Българската академия на науките и известни украински българисти и български украинисти.

Форматът на конференцията включваше пленарно и няколко секционни заседания, като докладите бяха разпределени тематично в три панела – „От средните векове до ново-

то време“, „Украинската държавност и българо-украинските отношения (1917–1921 г.)“ и „България и Украйна в превратностите на XX и XXI век“.

Пленарното заседание с модератор проф. Й. Гешева беше открито от проф. С. Виднянски от Украйна (ИИУ-НАНУ), чийто доклад беше посветен на историческите корени на българо-украинските отношения. Българската делегация на мирните преговори в Брест-Литовск, нейният състав, стратегия и национални специфики бяха в центъра на експозета на доц. П. Стоянович (ИИИ-БАН). Този доклад предизвика интерес и дискусии поради факта, че П. Стоянович е пряк потомък на участника в преговорите, пълномощния министър Иван Стоянович. Проф. И. Матяш, председател на Научното дружество за история на дипломатията и международните отношения (Украйна), посвети доклада си на мисията и ролята на първите дипломатически институции в Украйна и България при създаването на междудържавните отношения в далечната 1918 г., както и на първите пълномощни министри И. Шишманов и О. Шулгин. Директорът на Института за исторически изследвания на БАН доц. Д. Вачков запозна аудиторията със съществуването на Българското дружество за Общество на народите и идеите му за федеративно изграждане на Европа и света в края на Първата световна война. С интерес беше посрещнат и последният доклад на пленарното заседание – на доц. Б. Нягулов (ИИИ-БАН) „Държави, малцинства и политики: българо-украински сравнения и отношения“.

На секционните заседания се разискваше широк кръг от проблеми, свързани с отношенията между Украйна и България през вековете. Темите, представени в първата секция с модератори проф. С. Виднянски и доц. П. Божилов, се разполагаха в много широк проблемен и хронологически диапазон и бяха посветени на българо-украинските връзки през средните векове и новото време. Работата на секцията започна с доклада на д-р К. Голев (ИИИ-БАН) „Киевска Рус, кумано-кипчакската общност и черните клобуки: баланс и конфликти на степната граница“. Проблемите и дилемите около трафика на роби между украинските и българските земи през османската епоха бяха в центъра на доклада на доц. О. Тодорова (ИИИ-БАН). Експозето на д-р К. Йорданов (ИИИ-БАН) беше посветено на казашките акции по западното Черноморие и на тяхното отражение в някои османски документи от първата половина на XVII век. Д-р Ц. Радулов (Научен архив, БАН) направи опит да проследи българо-украинските връзки през погледа на архивните документи. В доклада на проф. Т. Стоилова (ИИИ-БАН) бяха представени любопитни факти от информацията за българските земи в изследванията на Одеското общество за история и древности. Български дипломати от Бесарабия от края на XIX – началото на XX век представи в доклада си д-р А. Стрезова (ИИИ-БАН). Ролята на личността в историята се открояваше в експозетата на следващите докладчици от тази секция. Около фигурата на М. Драгоманов и приноса му за българската и украинската история бяха обединени докладите на д-р Н. Бацак (ИИУ-НАНУ) „Фигурата на Михайло Драгоманов: изследвания за живота и творчеството му в Украйна“ и на А. Якимова (Фондация „Мати Украина“) „Михайло Драгоманов: европейски учен, професор в Софийския университет“. С живота и научното дело на проф. М. Дринов запозна аудиторията доц. П. Божинов (ИИИ-БАН) „Научното наследство на проф. Марин Дринов между Харков и София“ и д-р Н. Николова (Институт за български език, БАН) „Лингвистични особености на устойчивите словосъчетания в произведенията на Марин Дринов“. Осип Бодянский, славистиката и българите бяха в центъра на изложението на доц. Т. Готовска-Хенце (ИИИ-БАН). Доц. А. Кирилова (ИИИ-БАН) и Г. Вапцарова и Д. Илиева (Научен архив, БАН) посветиха докладите си на българските възпитаници на Южнославянския пансион на Тодор Минков в град Николаев.

Разработки, представени във втората секция с модератори доц. О. Павлишин и доц. В. Златарски, поставиха акцента върху украинската държавност и българо-украинските отношения през 1917–1921 г. Украинските посещения в България в рамките на дейността на Съюза за освобождение на Украйна през Първата световна война проследи доц. О. Павлишин от Львовския национален университет „Иван Франко“. Д-р И. Манасиева (ИИИ-БАН) запозна аудиторията с украинския въпрос в България в края на войната (1917–1918 г.). Брест-Литовският мирен договор като правна основа за създаването на украинско-българските дипломатически отношения беше в центъра на изложението на проф. И. Дацкив от Тернополския национален икономически университет. Докладът на д-р В. Милачков

(ИИИ-БАН) беше посветен на публикации в българската преса за установяването на дипломатически отношения между България и Украйна през 1918 г. С. Каменова от Държавния архив на Киевска област с помощта на мултимедия представи няколко документа от архива като източник за историята на украинско-българските отношения. На О. Шулгин като дипломат и учен и на мисията му в България посвети доклада си проф. Т. Рендюк (НДИДМО). Д-р Д. Динева (ИИИ-БАН) обърна внимание на усилията за информирането на българската общественост за събитията в Украйна през 1919–1920 г. в списанията „Украинско-български преглед“ и „Украинско слово“. Заседанието на секцията завърши с доклада на д-р В. Рогозенски (ИИИ-БАН) „Героните на държавните независимости на славянските народи в Централна Европа от 1918 г.“.

Последният голям проблемен кръг в работата на конференцията беше посветен на Украйна и България през XX–XXI век. Модератори на трите секционни заседания на този панел бяха проф. И. Матяш, доц. Д. Вачков и доц. Б. Нягулов. Интерес и дискусии предизвикаха докладите, посветени на украинската емиграция в България след Първата световна война: на доц. В. Власенко от Сумския държавен университет „България и украинската политическа емиграция в междувоенния период“ и на проф. Л. Ревякина (ИИИ-БАН) „Украинската белоемиграция в България 1920 – началото на 90-те години на XX в.“. Докладът на д-р Ю. Гришченко (ИИУ-НАНУ) представи историографията по проблемите на българите в УССР през периода на коренизацията. Интересен поглед върху обществената дейност на Мишо Хаджийски (историографски ракурси и публична памет) представи в експозето си доц. Р. Чукова (ИИИ-БАН). Доц. С. Лозанова (Лесотехнически университет, София) и доц. С. Ташева (Институт за изследване на изкуствата, БАН) използваха интердисциплинарен подход при представянето на общите явления и процеси в архитектурата на България и Украйна между двете световни войни.

Темите на второ заседание на третия панел варираха в широк диапазон – двустранни отношения, дипломатия, политика, съвременни предизвикателствата пред двете държави. На приоритетите и ключовите проблеми в украинско-българските отношения през 90-те години на XX век – началото на XXI век беше посветено изложението на проф. О. Машевски от Киевския национален университет „Тарас Шевченко“. Проф. Г. Перепелица (Киевски национален университет „Тарас Шевченко“) посвети експозето си на външната политика на съвременна Украйна. Д-р П. Димитров от Българското геополитическо дружество се спря върху реакцията на България спрямо украинската криза (2013–2016 г.). Д-р И. Хоменска (НДИДМО) запозна участниците във форума с дейностите на посолството на България в Украйна в областта на културната дипломатия и с формите на взаимодействие с Генералната дирекция за обслужване на чуждестранните представителства. Докладите на д-р В. Бойко (Сиверски институт за регионални изследвания) „Европейски тенденции за реформиране на органите на местното самоуправление: украинският и българският отговор“ и проф. О. Шекера (Институт за семейна медицина на Националната медицинска академия за следдипломно образование „П. Л. Шупика“) „Европейски подход към развитието на здравеопазването: опитът на Украйна и България“ дадоха възможност на участниците в конференцията да се запознаят с европейския, националния и местния контекст на разглежданите процеси. Докладът на д-р С. Самуилова (ИИИ-БАН) беше фокусиран върху програмите на САЩ за демократизация на Източна Европа след края на Студената война по примера на България и Украйна.

Докладите, представени на последното заседание на третата секция, бяха посветени на съвременното положение на българите в Украйна и на украинците в България. Заседанието бе открито с доклад на проф. Н. Червенков от Научното дружество на българистите в Молдова „Националното пробуждане на бесарабските българи в Украйна през 60–80-те години на XX век“. Д-р М. Билга (Културно-просветно дружество за връзки с бесарабските и таврийските българи „Родолубец“) се спря върху политиката на България към българите в Украйна през XXI век. Интерес предизвика експозето на И. Скибак (НДИДМО) за българите в Трускавец. Докладът на проф. А. Атаманенко (Национален университет „Острожка академия“) беше фокусиран върху украинците в България. Докладът на доц. П. Димитрова (ИИИ-БАН) „Украйна и паметта за Втората световна война: от „страна огромная“ до „Бладленде“ предостави на участниците на научния форум поле за размисли и интерпретации.

Международната научна конференция „България и Украйна в историята на Европа“ завърши със заключителни думи на доц. Д. Вачков, който отбеляза, че подобна конференция се случва за първи път, и изрази надежда за разширяване на научното сътрудничество между двете държави и за създаване на нови научни, културни и академични връзки.